

כבר בשבוע הראשון של מילחמת לבנון פתח העולם הזה בביקורת נוקבת של כישלונותיה המדיניים והמוסריים. מאז נכתבו על כך אלפי מאמרים. בסידרה זו נעשה נסיון לנתח את הכישלונות הצבאיים המיקצועניים של מילחמה זו, בלי קשר לזיכרון על מהותה המוסרית והמדינית. הביקורת על המהלכים הצבאיים של מילחמת לבנון נערכה, עד כה, בעיקר

בחוגים מיקצועניים - וגם שלא בסרהסיה, ולרוב גם לא בסדורים סגורים. אלא בשיחות פרטיות בלבד. בסידרה זו נעשה נסיון ראשון לנתח את המהלכים הצבאיים של המילחמה באופן שיטתי ואובייקטיבי, ולהשיב על השאלות הנקבות: מדוע לא השיג צה"ל ניצחון מהיר וחותר במילחמה, למרות עליונותו הכבירה? מדוע אחר להגיע לביירות? מדוע לא הביס את הצבא הסורי?

כישלון הפיקוד העליון

ס יכום פרק זה מעלה שכמילחמה זו נאלץ צה"ל להילחם בשטחים קשים, שבהם לא הורגל להילחם בעבר, כאשר מיכנהו, צידו, ומידת התיאום בין הורעות השונות, אינם עונים תמיד על הצרכים.

אחד הלקחים מן המילחמה צריך להיות ככיוון של הגדלת הוורטטיליות של צה"ל - והיינו, יכולתו לפעול כתנאי שטח וזירה שונים, וכן להגביר את התיאום המיומנות של כוחות היבשה בסוגי לחימה אלה.

אולם מעבר לניתוח תנאי הזירה והתאמתו של צה"ל אליהם, יש צורך לבחון אם לא היו אלה ליקויים יסודיים ועמוקים יותר, הכרוכים בתפיסות היסוד של צה"ל והחשיבה האסטרטגית שלו, שגרמו לכישלונות היבשתיים בלבנון.

מאז מילחמת יוסיכפיריים חל שינוי יסורי בחשיבה הצבאית של צמרת צה"ל, וכתוצאה מכך במיכנהו של צה"ל וכוחו.

מגויס כוחהארם שנפסל בעבר ירדה הרמה הממוצעת, ואיתה גם הקריטריונים והדרישות.

אחת הסיבות לגידול הכמותי בצה"ל נעוצה בלקחים שהפיק הפיקוד הבכיר ממילחמת יום הכיפורים. במילחמה זו ספג צה"ל אכזרות כבדות עקב נתוני הפתיחה הגרועים, וכן בהבקעת

מאת

רוני שפיגל

מערכיהאייבי, כך שלא היו לו כוחות מספיקים כדי לנצל את ההצלחה אחרי ההבקעה.

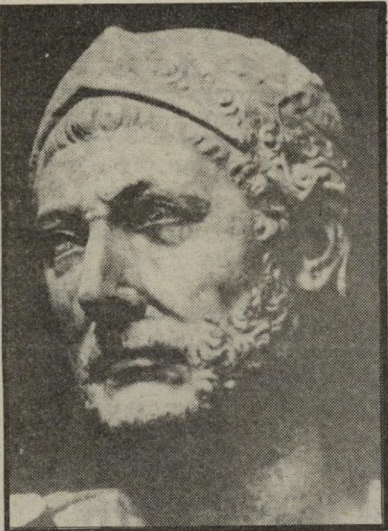
בחזית רמת הגולן איבד צה"ל טנקים רבים, הן בתחילת המילחמה והן בהבקעה, ועם הופעתם בגזירה של כוחות עיראקיים וירדניים הוא נאלץ, עקב התרדלות כוחותיו, לוותר על הנסיגות להתקדם לעבר רמשק, ולהסתפק בהגנה על המובלעת שכבש.

מגיעים לקצונה בצבא הקטן, מגיעים אליה בצבא הגדול.

אשר לרמות הביניים: אם, לדוגמה, יש בצבא קטן 50 גרודי שריון, הרי שדרושים לו 50 הקצינים הטובים ביותר להיות מג"דים. אולם אם מיספר הגרודים עלה ל-100, הרי שמתמנים מג"דים שלא היו זוכים לכך בצבא הקטן, כך שהרמה הממוצעת יורדת.

הדבר נכון גם ברמות גבוהות יותר, כגון מח"טים ואוגדנרים (יש להבחין שהמתואר תופס לגבי תהליך כמו זה שהיה בצה"ל אחרי מלחמת יוסיכפיריים, כאשר שיעור הגידול בכוחהארם הצבאי, בפרק זמן נתון, היה גדול בהרבה משיעור גידול האוכלוסייה החיבת בגיוס כמותו פרק זמן. יש גם לציין שמכחינה זאת אין להרחבת הצבא השפעה על הפיקוד העליון, שכן מיספר מפקדי הפיקודים והאגפים נשאר, פחות או יותר, ללא שינוי.)

גידול כמותי כזה לא יכול שלא להביא

חניבעל: הגורם הפסיכולוגי ניצח

ועוצמת ההלם שלה. אם כך הדבר, הרי שאין כל צורך כמאמץ מחשבתי לתחבל ולהתחכם כדי לנצח, ועדיף לסמוך על מסות של כלי לחימה, המייצרים מסות כבדות של אש.

השפעת בטחון, בתותחנים, במטוסים, ביחידות לוחמות ובשאר האמצעים, כאשר כמותם עולה על זו שבידי האויב המיירי, יוצר הרגשה שניתן לקרוא לה "שיכרון המסות", אשר גורמת לנסות להשיג את היעדים באמצעות שימוש במסות עודפות של ציוד ועוצמת אש גדולה.

בצה"ל רווחה פעם האימרה, צבא עני נלחם טוב. משמעות האימרה היא כי חוסר באמצעים רוחף, בלתי ברירה, לניצול יעיל ומתוחכם יותר של מה שיש, ומעודד דמיון יוצר ותעוזה מחשבתית. הדבר בא לידי ביטוי באירגון, בתיכנון מבריק, במיצוי מלא של הפוטנציאל הגלום בכוחהארם ובהשקעה כהעלאת רמתו.

נחיתות כמותית יוצרת לחץ לעדיפות מחשבתית.

צה"ל של היום הוא צבא עשיר ומשופע באמצעים עתירי טכנולוגיה. השפע באמצעים יוצר מצב שבו נזנחים התימרון הבלתי יציב, התכסיס המבריק וההטעייה, הנחוצים לכוח הרל באמצעים, לטובת הפיתרונות המבקשים לנצל את שפע האמצעים להשגת הכרעה - עליידי עדיפות כמותית גרידא ועוצמות אש גדולות ומסיביות.

עתיירות הטכנולוגיה יוצרת מצב שבו מנסים להתמודד עם בעיות עליידי סתרונות טכנולוגיים.

ייתכן שחלק מתפיסה זו מקורה בהשפעת דוקטרינת הלחימה של צבא ארצות הברית, צבא זה גורס שימוש מאסיבי בעוצמת אש, ונוטה לחפש אחרי פיתרונות טכנולוגיים לבעיות הניצבות לפניו. כתוצאה מכך לוקה, לעיתים, התפיסה האמריקאית בשאלונות ובחוסר דמיון בגישה לבעיות צבאיות.

בניסיונם למדע (מלשון מדע) את המילחמה הגיעו האמריקאים לעיתים עד אבסורד. במילחמת יום הכיפורים היתה מטרתם האסטרטגית להרוג יותר מ-200 אלף אנשי ויאטיקונג וחיילים צפון ויאטיקונג בשנה, משום שחשובים סטטיסטיים הראו כי היתה להם יכולת לגייס כמות כזאת של חיילים מרי שנה. בכך חשבו

טנק סנאורין בציד המרכזי: כאשר כמות הכוחות גדולה, רמת המפקדים יורדת

לדחיקת הגורם האנושי, הן בהתייחסות והן בחשיבה הצבאית.

כתוצאה מגידול כוחהארם בצבא, מצד אחד, וירידה ברמה הממוצעת של הפיקוד הווטר והבינוני, מצד שני, הולכת ההתייחסות לאדם ופוחתת. המצביאים הגדולים של מילחמת

העולם השנייה, כמו מונטגומרי ומקארטור עמדו בזמננו על הצורך של המצביא והמפקד להבין את טבעהארם, ואת "המכניזם" המניע אותו.

אולם בקרב מפקדים רבים בצה"ל החייל אינו אלא בורג, פריט נוסף ברשימת המצאי שלהם, שכל תפקידו, לעשות את העבודה. התייחסות כזאת אל החייל מורידה את המוראל והמוטיבציה שלו, ואינה מאפשרת את מיצוי מלא הפוטנציאל הגלום בו.

אולם לגודש כמותי יש גם השפעה על החשיבה הצבאית. בידי הפיקוד של צה"ל

כחזית המצרית ספג צה"ל אכזרות כשלב הראשון של המילחמה, ובקורות כאיוור הצליחה. בהמשך הלחימה כיתר צה"ל את הארמיה השלישית, אולם לא היו לו די כוחות כדי לכתר גם את הארמיה השנייה.

כתוצאה מכך היתה אחת המסקנות המיידיות של הפיקוד הבכיר כי צריך להגדיל את הצבא לממדים באלה שיספיקו לניצול הצלחה וללחימה בעתודות הערביות, גם אחרי השחיקה שיסבול בהבקעת מערכיהאייבי.

החייל אינו בורג

עקב גידולו של הצבא, כפי שהיה אחרי מלחמת יוסיכפיריים, מוכרחה היתה לרדת רמתה הממוצעת של הקצונה בדרגים הווטרם והבינוניים. צבא גדול יותר וקוק לקצינים רבים יותר, ופירושו של דבר שחיילים, אשר לא היו

אם בעבר היה צה"ל צבא קטן מימדים יחסית, אשר התבסס על גורם האיכות - איכות האדם, הפיקוד ומערכות הנשק, הרי חל שינוי בתפיסה זו, והרגש העבר - במודע או שלא במודע - אל הגורם הכמותי והטכנולוגי.

מאז מילחמת יוסיכפיריים כימעט והוכפלה כמות הטנקים בצה"ל וחילהאוויר הוגדל כי עשרות אחוזים. גיוס כוחהארם הורחב, והוחל בגיוס חיילים אשר הפרופיל הרפואי שלהם, או השכלתם ורמת המוטיבציה שלהם, היו פוסלים אותם בעבר. בעזרת גידול זה בכוחהארם הוקמו עוצבות חדשות, ואוישו הכלים הנוספים. בתוך תקופה קצרה עלתה מצבת כוחהארם של צה"ל - סדיר, קבע ומילואים

גידול כזה לא יכול היה שלא להשפיע על הרמה הכללית של הצבא. כתוצאה